

FORBRUKET AV BRENNTORV PÅ GÅRDENE.

Av byråsjef Arne L. Aaseth.

Det er nylig sendt ut en publikasjon om: «Forbruket av trevirke på gårdene 1952/53». NOS XI 210. I denne publikasjon er det også gitt en oversikt over forbruket av brenntorv i 1952/53.

Materialet til undersøkelsen består av tellingsoppgaver fra hvert 10. bruk med over 5 dekar jordbruksareal fordelt på alle eiendomsstørrelser og fra alle bygder i landet. Fordeling av de bruk det skulle innhentes oppgaver fra ble foretatt i Statistisk Sentralbyrå på grunnlag av oppgaver til Jordbrukstelingen 1949. Av særskilte årsaker ble det innhentet en del oppgaver fra bruk med mindre enn 5 dekar jordbruksareal, slik at det er mulig å gi et overslag over forbruket også på disse eiendommer.

Det ble i 1936/37 utført en tilsvarende undersøkelse over forbruket av trevirke på gårdene, og det var den gang også tatt med oppgaver over forbruket av brenntorv.

En nærmere omtale av oppgavene over forbruket av brenntorv i 1936/37 ble gitt i Meddelelser for Det norske myrselskap 1939 i artikkelen: «Forbruket av brenntorv på gårdene».

Undersøkelsen i 1936/37 var også en representativ undersøkelse som bare omfattet bruk med over 5 dekar innmark, men på grunn av forholdene måtte man den gang velge ut enkelte herreder spredt over hele landet og foreta en fullstendig telling i disse. I alt ble det tallet i 131 herreder, dvs. omtrent hvert femte herred.

For hele landet under ett fikk man i 1936/37 med 20,6 prosent av alle bruk med over 5 dekar innmark, mens man ved tellingen i 1952/53 har med 10 prosent av alle bruk med over 5 dekar jordbruksareal. Til tross for den større utvalgsprosent i 1936/37 enn i 1952/53, anser man dog sluttresultatene av beregningene for sikrest for det sistnevnte år. Dette beror på at utvalget for undersøkelsen i 1952/53 var jevnt fordelt på alle eiendomsstørrelser og at alle herreder var med. Derved må man regne med at alle avskygninger i forbruket gjør seg gjeldende.

Det beregnede forbruk av brenntorv på bruk med mer enn 5 dekar jordbruksareal var for hele riket i 1952/53 619.830 m³ tørr torv. Hertil kommer det et mer anslagsvis tillegg på 73.720 m³ som er brukt på eiendommer med mindre enn 5 dekar. Tilsammen er forbruket av brenntorv på jordbrukseiendommer beregnet til 693.550 m³ som fordeler seg slik på de enkelte fylker:

Østfold	200 m ³	Rogaland	40.900 m ³
Akershus	120 —	Hordaland	23.390 —
Hedmark	3.160 —	Sogn og Fjordane	7.440 —
Oppland	50 —	Møre og Romsdal	74.020 —

Buskerud	— m ³	Sør-Trøndelag	95.990 m ³
Vestfold	40 —	Nord-Trøndelag	30.110 —
Telemark	140 —	Nordland	327.910 —
Aust-Agder	—	Troms	31.890 —
Vest-Agder	300 —	Finmark	57.890 —

I den senere detaljerte gjennomgåelse av forbruket i de enkelte fylker og herreder og sammenligning med oppgaver fra 1936/37, har jeg brukt oppgavene over forbruket på eiendommer med mer enn 5 dekar jordbruksareal. Videre er alle oppgaver over gjennomsnittsforbruket pr. eiendom regnet ut som gjennomsnitt for de eiendommer som bruker brenntorv.

Ved undersøkelsen i 1936/37 ble det samlede brenntorvforbruk på bruk med over 5 dekar innmark beregnet til 1.078.636 m³. Sammenlignet med oppgaven for 1952/53, som var 619.830 m³, er det altså en nedgang på i alt ca. 459.000 m³. Forbruket av brenntorv i 1952/53 svarer altså til ca. 57,5 % av forbruket i 1936/37. Denne nedgang i brenntorvforbruket er ikke like sterk overalt, og det er mange ulike forhold som har spilt inn. I et par tilfelle har det endog vært stigning i fylkestallene, nemlig for Sogn og Fjordane og for Nord-Trøndelag. For disse fylker har man imidlertid kunnet påvise at beregningsgrunnlaget i 1936/37 har sviktet. I min redegjørelse for «Forbruket av brenntorv på gårdene i 1936/37» (Meddelelser 1939) ble det også påpekt at representasjonen i de ytre skogfattige distrikter var lavere enn ellers. For beregning av et forbruk som er så lokalt betont som brenntorvforbruket har dette ført til svikt i grunnlaget nettopp for disse to fylker. Det er imidlertid andre reelle forhold som har vært av største betydning for forbruket av brenntorv. Undersøkelsen i 1952/53 viser således at folketallet knyttet til jordbruket har gått ned med gjennomsnittlig 11,2 % fra 1936/37 til 1952/53. Det er nedgang for alle fylker, unntatt Troms, hvor det er 4 prosent stigning. I de fylker hvor brenntorvforbruket er alminnelig har folketallet i landbruket gått ned med 4,9 prosent i Møre og Romsdal og 5,5 prosent i Nordland. I Sør-Trøndelag er nedgangen i folketallet 16,1 prosent. I de andre fylker på vestkysten ligger nedgangen nokså nær middeltallet for riket og svinger som regel mellom 10 og 13 prosent. Av andre faktorer av betydning kan nevnes at forbruket av andre brenselmidler — særlig kull — har økt sterkt i de ytre kyststrøk. Videre har forbruket av elektrisitet økt betydelig. I bygdene i alt er således forbruket av elektrisitet til husholdningsforbruk mer enn tredoblet fra 1936/37 til 1950/51. Kunne man ha skilt ut for seg de distrikter hvor bruk av brenntorv er alminnelig, ville man antagelig finne at økningen i forbruket av elektrisitet til husholdningsforbruk var enda sterkere.

Oversikten over forbruket av brenntorv i de enkelte fylker viser at på Østlandet og Sørlandet er brenntorvforbruket lite. Det er

faktisk bare i Hedmark fylke det har vært så stort at det kan nevnes. Forbruket av brenntorv i dette fylke foregår vesentlig i bygdene ved Mjøsa (almenningsbygdene). Dessuten er det noe forbruk av brenntorv i Eidskog og Våler og et par steder i Nord-Østerdal. Selv de steder hvor forbruket er mest alminnelig er det bare hver 10. eiendom som bruker brenntorv, og det er som regel bare brukt 3—5 m³ på hvert sted. I almenningsbygdene er det så vidt jeg vet, bare maskintorv som er brukt, og den har jo større brennverdi enn vanlig stikktorv.

Forbruket av brenntorv i de andre distrikter på Østlandet og Sørlandet er ellers så lite at jeg ikke finner grunn til å komme nærmere inn på det her.

I Rogaland fylke var brenntorvforbruket på gårdene i 1952/53 beregnet til 38.790 m³. I 1936/37 var det beregnet til 106.258 m³. Forbruket i 1952/53 er således bare 36,5 prosent av forbruket i 1936/37. Av de 48 herreder i fylket er det registrert brenntorvforbruk i 28, men bare i halvparten av disse er forbruket så vanlig at det virkelig dekker en vesentlig del av brenselsbehovet. De bygder i Rogaland hvor brenntorvforbruket er alminnelig er samlet i to større distrikter, nemlig Jæren (i noe utvidet betydning) og Karmøy—Haugaland.

Til Jæren hører herredene Ogna, Varhaug, Nærbø, Klepp, Time, Høyland, Sola og Randaberg og grensende inntil i øst Bjerkreim og Gjestal. En nærmere granskning av oppgavene for disse herreder viser at i herredene Ogna, Varhaug, Nærbø og Time blir det brukt brenntorv på så å si hvert eneste bruk, mens det i Klepp, Høyland og Randaberg er 50—60 prosent av brukene som nytter brenntorv, særlig er det mange mindre eiendommer som er uten brenntorvforbruk. I herredene Bjerkreim, Sola og Gjestal er det bare tredjeparten av eiendommene som bruker brenntorv. Også for disse herreder merker en seg at det særlig er de mindre eiendommer som er uten brenntorvforbruk.

Deler vi Jærområdet i to grupper og samler herredene Ogna, Varhaug, Nærbø, Klepp og Time i gruppe 1 og herredene Bjerkreim, Gjestal, Høyland, Sola og Randaberg i gruppe 2, finner vi at gjennomsnittsforbruket av brenntorv i gruppe 1 for de eiendommer som har oppgitt forbruk av brenntorv er 15,9 m³, mens det i gruppe 2 er 11,6 m³. I gruppe 1 veksler gjennomsnittet fra ca. 13 til ca. 19 m³ etter eiendomsstørrelsen, mens det for gruppe 2 veksler fra vel 8 til vel 14 m³. Stort sett stiger torvforbruket i gjennomsnitt med eiendomsstørrelsen, men stigningen er ikke regelrett. I gruppe 1 har man således det høyeste gjennomsnitt for bruksstørrelsen 35—50 dekar og den laveste for størrelsene 5—20 og 50—75. I gruppe 2 har størrelsen 50—75 dekar det høyeste gjennomsnitt, mens størrelsen 20—35 dekar ligger lavest.

I de andre herreder som grenser inntil det omtalte Jærdistrikt som Helleland, Eigersund, Madla og Hetland er det relativt få eien-

dommer som bruker brenntorv, og forbruket på hver eiendom er også forholdsvis lavt, vanlig 2—4 m³.

På Karmøy og Haugaland er det fire herreder som skiller seg klart ut som større forbrukere av brenntorv. Det er Skudesnes, Åkra, Tysvær og Skåre. For Åkra herred mangler det dessverre oppgaver. Tallene for de tre andre herreder viser at omtrent halvparten av eiendommene har brenntorvforbruk, men oppgavene viser at forbruket i Skudesnes og Tysvær ligger på gjennomsnittlig 12—13 m³ pr. eiendom som har slikt forbruk, mens det i Skåre bare er ca. 2,2 m³ pr. eiendom. Forbruket i Åkra er sikkert på høyde med forbruket i Skudesnes. Av andre herreder i dette distrikt med noe forbruk av brenntorv har vi Bokn, Avaldsnes, Skjold og Vikedal, men her er det bare hver 7. eiendom som bruker brenntorv. Gjennomsnittsförbruket på de eiendommer som bruker brenntorv ligger på ca. 4 m³ i Bokn, Skjold og Vikedal og på vel 8 m³ i Avaldsnes.

I Rogaland er det også en del forbruk av brenntorv i herredene Strand, Fister og Nedstrand. Her har omtrent hver 10. eiendom eppgitt forbruk av brenntorv og med fra 2,5 til 4 m³ i gjennomsnitt.

I Hordaland fylke er det oppgitt brenntorvforbruk i 24 av fylkets 54 herreder. For 1952/53 var brenntorvforbruket beregnet til i alt 22.300 m³, mot 62.133 m³ i 1936/37. Forbruket i 1952/53 var således bare 35,9 prosent av hva det var i 1936/37, men en merker seg at nedgangen i forbruket er praktisk talt den samme som i Rogaland.

Forbruk av brenntorv av noen betydning finner man bare i de aller ytterste kystbygder, særlig er det stort forbruk i de ytre bygder i Sunnhordland like nord for grensen mot Rogaland og i de ytre bygder i Nordhordland like inntil grensen mot Sogn og Fjordane. I de ytre Midhordlandsbygder er brenntorvforbruket ikke så alminnelig som i de to førstnevnte distrikter, men gjennomsnittsförbruket for de eiendommer som bruker brenntorv ligger ikke lavt.

I Sunnhordland er brenntorvforbruket mest vanlig i herredene Sveio, Moster, Bømlo, Bremnes og Fitjar. I Bømlo brukes det brenntorv på så å si alle eiendommer, mens det i Sveio, Moster og Fitjar er omtrent halvparten og i Bremnes omtrent bare hver femte eiendom som bruker brenntorv.

Gjennomsnittsförbruket av brenntorv for de eiendommer som bruker slikt brensel veksler imidlertid ganske betydelig. Det ligger høyest i Fitjar og Sveio med 7,8 og 7,1 m³, mens det for Moster er 6,1 m³, Bremnes 4,4 m³ og bare 2,2 m³ for Bømlo.

I andre herreder i Sunnhordland brukes det brenntorv på omtrent hvert 10. bruk i Vikebygd. Ellers er det forholdsvis få gårder i Skånevik, Fjelberg og Tysnes som bruker slikt brensel. Gjennomsnittsförbruket for disse eiendommene ligger på 2 å 3 m³.

I Nordhordlandsbygdene er brenntorvforbruket mest vanlig i de ytre bygder fra Herdla i sør til Austrheim og Fedje i nord. I Austr-

heim og Fedje bruker alle brenntorv, og gjennomsnittet pr. bruk ligger på 17,5 m³. I Hordabø er det vel to tredjeparter som bruker torv, og gjennomsnittet pr. bruk er omtrent 22,4 m³, som er det høyeste i Hordaland. I Hjelme, Manger og Lindås bruker omtrent hver tredje eiendom brenntorv, og gjennomsnittsforbruket ligger på vel 20 m³ i Hjelme og Manger og 13 m³ i Lindås. I Herdla og Sæbø herreder er det så omtrent hver femte eiendom som bruker brenntorv. For disse bygder er gjennomsnittsforbruket for de som bruker brenntorv 12 m³ i Herdla og knapt 6 m³ i Sæbø.

Av andre bygder i Nordhordland som bruker noe brenntorv har vi Åsane og Meland, hvor omtrent hvert 10. bruk bruker torv, mens det i Alversund er ganske få eiendommer som bruker brenntorv. I Meland er gjennomsnittsforbruket ca. 7 m³ og i Åsane 3,5 m³.

I Midhordland er det herredene Austevoll, Sund, Fjell og Haus som har noe brenntorvforbruk. I Fjell har omtrent hver femte eiendom slikt forbruk, mens det i de andre bygder er få eiendommer som bruker brenntorv. For de eiendommer som har brenntorvforbruk er gjennomsnittet på 12 m³ i Austevoll og fra 3 til 5 m³ i de andre herreder.

For Sogn og Fjordane er forbruket av brenntorv i 1952/53 beregnet til i alt 7.230 m³. Ved tellingen i 1936/37 ble forbruket beregnet til 4.737 m³. Forbruket skulle etter dette vise stigning fra 1936/37 til 1952/53, men den slutning er sikkert feil, fordi man ved tellingen i 1936/37 ikke hadde med noe utvalg for distriktene med det største forbruk av brenntorv. Det har man i 1952/53 bortsett fra at det mangler oppgaver fra Solund. Det tilleggsanslag som er gjort for dette herred kan være galt, men feilen vil neppe være særlig stor.

Av fylkets 38 herreder er det forbruk av torv i 9 herreder (Solund medregnet), alle i det ytre kyst- og fjorddistrikt. Brenntorvforbruk er mest vanlig i herredene Gulen, Solund (oppgaver mangler), Askvoll og Selje. I Selje er det omtrent 60 prosent av alle eiendommer som bruker brenntorv, mens det i Gulen og Askvoll er omtrent hver tredje eiendom. Gjennomsnittsforbruket er vel 9 m³ i Selje, 10 m³ i Gulen og 7 i Askvoll. I Kinn herred brukes brenntorv på hver femte eiendom og i Bremanger på hver åttende eiendom. Gjennomsnittsforbruket i disse to bygder er henholdsvis vel 13 og vel 11 m³ for de eiendommer som bruker torv og er således det høyeste i dette fylke. Ellers brukes det brenntorv på noen få steder i Fjaler, Bru og Davik herreder og gjennomgående 2 à 3 m³ om året på hvert bruk.

I Møre og Romsdal fylke er forbruket av brenntorv på gårdene i 1952/53 beregnet til i alt 64.610 m³. I 1936/37 var forbruket beregnet til 99.851 m³. Det er altså en nedgang med vel en tredjedel, idet mengden i 1952/53 var 64,7 prosent av oppgaven for 1936/37. Av fylkets 65 herreder er det forbruk av brenntorv i 37 herreder. Som et gjennomgående trekk for hele fylket finner man at i de ytre her-

reder brukes det brenntorv på de fleste gårder, og forbruket pr. gård er større enn i herreder som ligger lengre inne i fjordene.

I Sunnmøre har Vigra herred brenntorvforbruk på alle gårder og med et gjennomsnitt på 18 m³ pr. eiendom. For Haram mangler dessverre detaljoppgaver, men det ligger sannsynligvis på høyde med Vigra i forbruk. I herredene Sande, Ulstein og Hareid er det noe over halvparten av eiendommene som bruker brenntorv, men forbruket i gjennomsnitt veksler sterkt. I Sande er det således oppgitt til 5,3 m³, i Ulstein er det 7,7 m³ og i Hareid 12,1 m³. I herredene Vanylven, Syvde og Herøy har knapt halvparten av gårdene forbruk av brenntorv, og gjennomsnittsforbruket veksler mellom 4,8 m³ i Vanylven og 3,3 m³ i Syvde. I Vatne herred er det bare hver sjette eiendom som bruker brenntorv, men gjennomsnittsforbruket er her over 13 m³ og ligger således på høyde med tallene i de mer torvforbrukende bygder. Ellers er det forbruk av brenntorv på spredte gårder i herredene Rovde, Volda, Norddal, Skodje, Borgund og Giske. Her er gjennomsnittsforbruket som regel mellom 2 og 4 m³ på hver gård.

I Romsdal er det brenntorvforbruk på alle bruk (praktisk talt) i herredene Sør-Aukra, Sandøy, Nord-Aukra (mangler oppgave), Fræna, Bud og Hustad. Gjennomsnittsforbruket veksler imidlertid sterkt fra bygd til bygd. Høyest er det i Hustad med ca. 30 m³, Fræna har 24 m³, Sandøy 21,4 m³, Bud 12,4 m³ og Sør-Aukra bare ca. 5 m³. I Vestnes bruker hver tredje eiendom brenntorv, og forbruket her er i gjennomsnitt 7,4 m³.

I Nordmøre er det brenntorvforbruk på alle eiendommer i herredene Eide, Kornstad, Bremsnes, Frei (mangler oppgaver), Stems-
haug, Tustna (nesten alle), Edøy, Brattvær og Hopen. Gjennomsnittsforbruket er absolutt høyest i Smølaherredene med ca. 40 m³ i Edøy, vel 36 m³ i Brattvær og 25 m³ i Hopen. Deretter kommer Kornstad, Bremsnes og Stemshaug med 14 til 15 m³, Tustna knapt 13 m³ og Eide med bare vel 6 m³. I Gjemnes og Aure herreder brukes det brenntorv på hver tredje eiendom, men mens gjennomsnittsforbruket bare er på 3 m³ i Gjemnes, er det i Aure i alt 22 m³. Videre brukes det brenntorv på enkelte gårder her og der i herredene Kvernes, Øre, Tingvoll og Halså. Det gjennomsnittlige forbruk pr. eiendom her er ca. 3 m³.

I Sør-Trøndelag fylke er brenntorvforbruket på gårdene i 1952/53 beregnet til 75.150 m³. I 1936/37 var det beregnet til 187.882 m³. Forbruket i 1952/53 er altså 40 prosent av hva det var i 1936/37. Av fylkets 55 herreder er det registrert forbruk av brenntorv i 29. I Sør-Trøndelag er, som i alle andre fylker, forbruk av brenntorv størst og mest vanlig i de ytre kystbygder, men det er også et betydelig forbruk i et par fjellbygder.

I de fire herreder på Hitra og de to på Frøya og i Agdenes, Nes, Stoksund og Roan blir det brukt brenntorv på alle eiendommer.

Forbruket er her jevnt stort, men gjennomsnittsförbruket veksler likevel betydelig fra bygd til bygd. Det er absolutt høyest i Kvenvær med vel 46 m³, mens det i Hitra, Sør- og Nord-Frøya er på 29—30 m³. I Sandstad og Fillan er gjennomsnittsförbruket på ca. 21 m³, Nes ca. 16, Stoksung og Roan vel 12 og Agdenes mellom 10 og 11 m³.

I herredene Ørland, Lensvik, Stadsbygd, Stjørna, Byneset og Ålen er det brenntorvförbruk på mellom 60 og 84 (Stadsbygd) prosent av alle eiendommer. Fra Bjugn og Jøssund mangler det oppgaver, men det er sannsynlig at disse to herreder har et förbruk av brenntorv som de foran nevnte bygder. Gjennomsnittsförbruket i disse herreder for de eiendommer som bruker brenntorv, ligger ofte like høyt som i de herreder hvor alle gårder bruker slikt brensel. I Ørland er således gjennomsnittet 22 m³, i Stadsbygd vel 17 m³, i Stjørna 13 m³ og i Byneset og Ålen nesten 9 m³.

I herredene Heim, Rissa, Osen og Glåmos bruker omtrent halvparten av gårdene brenntorv, og gjennomsnittsförbruket pr. gård er vel 5 m³ i Heim og Osen, over 21 m³ i Rissa og 10,6 m³ i Glåmos.

I Sør-Trøndelag ellers har man brenntorvförbruk på endel gårder i herredene Hemne, Snillfjord, Røros, Røros landsogn, Brekken og Geitastrand. Det gjennomsnittlige förbruk er her som regel 4 til 6 m³ på hver gård med bruk av slikt brensel.

I Nord-Trøndelag fylke er brenntorvförbruket i 1952/53 beregnet til 27.680 m³. I 1936/37 var det beregnet til 19.543 m³. Det er tidligere nevnt at representasjonen i 1936/37 ikke var tilfredsstillende alle steder. Dette var tilfelle i Nord-Trøndelag, idet det manglet representasjon for de herreder hvor förbruket av brenntorv er størst. Det beregnede förbruk i 1936/37 er derfor for lavt.

Det vesentlige förbruk av brenntorv i Nord-Trøndelag har man i de ytre bygder i Namdal, og mest i bygdene Vikna, Nærøy, Kolvereid og Leka. Det er imidlertid også noe förbruk av brenntorv i bygdene til Trondheimsfjorden, mest i Leksvik, hvor omtrent hver fjerde gård bruker brenntorv, men også på enkelte gårder i Skatval og Inderøy brukes dette brensel.

I Nord-Trøndelag er det registrert förbruk av brenntorv i 12 av fylkets 45 herreder.

I herredene Vikna, Nærøy og Leka blir det med sjeldne unntak brukt brenntorv på alle gårder. Gjennomsnittsförbruket er 36 m³ i Vikna, og vel 40 m³ i Leka, mens det bare er vel 7 m³ i Nærøy. I Flatanger og Kolvereid bruker omtrent to tredjeparter av gårdene brenntorv, og gjennomsnittet for hver gård som bruker torv er 21,5 m³ i Kolvereid, mot bare 4,2 m³ i Flatanger. I Fosnes og Foldereid bruker omtrent tredjehver gård brenntorv. Mens gjennomsnittsförbruket i Fosnes er 18,5 m³, er det bare 7 m³ i Foldereid. Ellers er det förbruk av brenntorv på endel, vesentlig mindre, gårder i Otterøy og Gravvik herreder med et gjennomsnitt på 10 m³ i Gravvik og 3,5 m³ i Otterøy.

I Nordland fylke ble brenntorvforbruket på gårdene i 1952/53 beregnet til 295.570 m³. I 1936/37 ble det beregnet til 332.026 m³. Nedgangen fra 1936/37 til 1952/53 er altså 11 prosent. Forbruk av brenntorv forekommer i alle kyststrøk, og det er registrert i 47 av fylkets 63 herreder. Forbruket er særlig stort i Lofoten og Vesterålen. I disse distrikter er det, bortsett fra Røst og Værøy, rent unntaksvis at det er bruk som ikke nytter brenntorv. I Nordland fylke ellers er det bare i et par herreder i Nord-Helgeland — nemlig Dønnes og Rødøy — hvor alle gårder bruker brenntorv. I Lofoten og Vesterålen ligger gjennomsnittsförbruket av brenntorv pr. eiendom i de fleste herreder på mellom 35 og 40 m³. Dverberg ligger på vel 42 m³ og Buksnes, Valberg, Gimsøy, Vågan og Andenes har gjennomsnittsförbruk fra 29 til 33 m³. Hol er det eneste herred som skiller seg ut fra de andre bygder i dette distrikt med 22 m³ i gjennomsnittsförbruk. Forbruket i Dønnes og Rødøy er i gjennomsnitt av samme størrelse som i Lofoten og Vesterålen, nemlig henholdsvis 35,5 og 33 m³ pr. bruk.

I herredene Sømna, Brønnøy, Vega, Leirfjord, Kjerringøy, Nordfold og Steigen blir det brukt brenntorv på mer enn halvparten av gårdene. I herredene Tjøtta, Alstadhaug, Sandnessjøen, Lurøy, Meløy, Gildeskål, Leiranger, Hamarøy og Lødingen brukes det brenntorv på tredje hver eiendom eller vel det.

Det er ikke noen vesentlig forskjell i gjennomsnittsförbruket innen disse to grupper av herreder, men det er ganske stor variasjon innen begge. For de gårder som bruker brenntorv er således gjennomsnittet i første gruppe ca. 7 m³ i Steigen, 11,5 m³ i Brønnøy og fra 15 til 20 m³ i de andre herreder. I annen gruppe ligger gjennomsnittet mellom 5 og 10 m³ i Tjøtta, Sandnessjøen og Lurøy og mellom 12 og 20 m³ for de andre herreder.

Utenom de herreder og distrikter som er nevnt foran er det förbruk av brenntorv på endel gårder i Bindal, Vevelstad, Herøy, Drevja, Vefsn, Nesna, Sør-Rana, Fauske, Bodin, Sørfold og Tysfjord. I Vevelstad bruker hver femte gård brenntorv. Ellers er slikt förbruk enda sjeldnere. Gjennomsnittsförbruket for de gårder som bruker brenntorv er som regel mellom 5 og 10 m³, men vi har gjennomsnitt på 36 m³ og 20 m³ for Herøy og Drevja. Her er det imidlertid så få oppgaver at tilfeldigheter sikkert har gjort utslaget.

I Troms fylke er förbruket av brenntorv på gårdene i 1952/53 beregnet til i alt 27.310 m³. I 1937/38 ble det beregnet til 148.309 m³. Förbruket i 1952/53 utgjör altså bare 18,4 prosent av förbruket i 1936/37, og den beregnede nedgang i Troms er således betydelig sterkere enn i noe annet fylke. I 1952/53 ble det registrert brenntorvförbruk i 25 av fylkets 33 herreder, men ikke i noe herred er det oppgitt at så meget som 60 prosent av gårdene bruker brenntorv. Bare i herredene Bjarkøy, Berg, Karlsøy og Skjervøy har minst halvparten

av gårdene oppgitt forbruk av brenntorv. Gjennomsnittsforbruket i disse fire herreder veksler fra 10,3 til 18,4 m³.

I herredene Kvæfjord, Torsken, Helgøy, Ullsfjord og Nordreisa blir det brukt brenntorv på mellom halvparten og tredjeparten av gårdene. Gjennomsnittsforbruket pr. gård veksler sterkt i disse herreder. Det er minst i Kvæfjord med vel 5 m³ og størst i Ullsfjord med ca. 20 m³.

I herredene Tranøy, Lenvik og Lyngen blir det brukt brenntorv på mellom tredjeparten og femteparten av gårdene, og gjennomsnittsforbruket herredsvis ligger mellom 8 og 15 m³. I de andre 13 bygder i Troms med forbruk av brenntorv blir dette brensel brukt på mindre enn hver sjette gård. Gjennomsnittsforbruket i de enkelte bygder veksler meget sterkt og varierer fra 3,5 til 17 m³ pr. gård.

I Finnmark fylke er torvforbruket i 1952/53 oppgitt til 57.890 m³. Dette er det samlede forbruk i bygdene og gjelder ikke bare forbruket på gårdene. Noen beregning over gjennomsnittsforbruket kan derfor ikke utføres. I 1936/37 var forbruket i dette fylke 95.019 m³. Forbruket i 1952/53 var altså ca. 60 prosent av forbruket i 1936/37.

*

Det vil være naturlig for dem som har lest denne oversikt å sammenligne disse oppgaver med de oppgaver over produksjonen av brenntorv som Myrselskapet har fremlagt. Det vil da vise seg at disse to oppgaver selvsagt ikke stemmer overens, selv om de i store trekk viser det samme bilde av forholdene. Myrselskapets tall er som regel størst, og det er helt riktig.

Det kan være mange ting som spiller inn når to sett oppgaver sammenlignes, men det viktigste er at utgangspunkt og formål med undersøkelsene er ulike. Den undersøkelse som Statistisk Sentralbyrå har utført gir en oppgave over forbruket på eiendommer med jordbruk og husdyrhold. Den er derfor også kalt: «Forbruket av brenntorv på gårdene». Forbruk i husholdninger ellers eller i industri er ikke med. Brenntorvforbruket i alt må derfor være større enn denne beregning viser. Byråets undersøkelse var dessuten en representativ undersøkelse med et utvalg på 10 prosent av oppgavene til Jordbrukstillingen 1949. De resultater man får ved slike undersøkelsesmetoder vil alltid ha en viss usikkerhetsmargin, særlig når det som undersøkes forekommer sterkt vekslende i mengde eller utbredelse.

Myrselskapets oppgaver over brenntorven er produksjonsoppgaver som også omfatter produksjon for salg. Denne salgsproduksjon som særlig gjelder maskintorv, vil ofte gå til forbrukere som ikke kommer med i Byråets statistikk.

Begge oppgaver viser at produksjon og forbruk av brenntorv særlig finner sted i de ytre kystdistrikter i vest og nord. På Østlandet og Sørlandet, hvor det omtrent bare produseres maskintorv,

blir produksjonen mer jevnt fordelt over distriktene. Det samme er tilfelle på Vestlandet og i Nord-Norge for de bygder som ligger på overgangen mellom de ytre og indre distrikter.

VÅRE KORNSORTER.

Forsøksavdelingen i Statens Kornforretning har nylig sendt ut 3. utgave av brosjyren: «Våre kornsorter. En beskrivelse av sorter som har interesse for norsk jordbruk.» Denne utgave er også forfattet av herr Lars Sogn.

Brosjyren omfatter beskrivelse av i alt 18 havresorter, 24 byggsorter, 20 kveitesorter og 8 rugsorter. Det er i denne utgave kommet til en del nye sorter, og et par eldre sorter har gått ut, da de nå er kommet i bakgrunnen under vanlige norske forhold.

Foruten en kort beskrivelse av sortene enkeltvis er det dessuten i brosjyren tatt inn tabellariske oppstillinger over forsøksresultatene for områdene Sør-Østlandet, Mjøsbygdene, Sør- og Vestlandet og Trøndelag vedkommende de fleste beskrevne sorter av havre, bygg og kveite. Det er imidlertid ikke nevnt noe om hvordan sortene passer for de forskjellige jordarter.

Det som i første rekke interesserer dette tidsskrifts lesere er selvfølgelig hvilke sorter som passer på myrjord. I denne forbindelse har det derfor interesse å sammenlikne med forsøksresultatene når det gjelder korndyrking på myrjord. Av havresortene fremhever forsøksleder H a n s H a g e r u p*) Nidar II som en tidlig og bra sort for myrjord, men den er ikke særlig stråstiv. Sorter som Kytø, Bambu og Strindhavre har under gode vilkår gitt bedre avlinger enn Nidar II, men disse sorter er seine for norske forhold. Her i landet blir det derfor bare tale om å bruke sistnevnte sorter på myr under gunstige klimaforhold. Av meget tidlige sorter nevnes ellers i brosjyren Voll og Hein II, som det derfor vil være av interesse å prøve på myr der det er kort veksttid. Myrkonsulent Aksel Hovd**) fremhever nemlig Voll som den mest stråstive og foldrike tidligsorten som har vært dyrket på Mæresmyra i Trøndelag. Hein II har derimot gitt noe mindre kornavling, men den er like tidlig og bra stråstiv.

Når det gjelder bygg, er det seksradssortene Sølen, Fløya og Jotun som har kortest veksttid. De to førstnevnte sorter er i vanlige år unødvendig tidlig for vekstforholdene på Mæresmyra. Ellers høver sortene Maskin, Herse og Kjevik stjernebygg godt på Mæresmyra, mens Asplund derimot har vært i seineste laget.

*) Hans Hagerup: «Dyrking av ymse kulturvekster på myr». Medd. fra Det norske myrselskap, 1954, og «Kva myrforsøka viser». Medd. fra Det norske myrselskap, 1938.

**) Aksel Hovd: «Resultat av sortsforsøk med havre på Mæresmyra 1950—54». Landbrukstidende, 1955.